

KVEBEKAS SVEIKINO PASAULIO BIBLIOTEKININKUS

Regina Varnienė-Janssen

LNB generalinio direktoriaus pavaduotoja

Kvebeke ankstyvas rytas. Tik retsykiais tylą sudrumščia skubūs žingsniai ir vėl viskas skęsta savaitgalio rimtyje. Nuo iškilių kalvos atsiveria įstabaus grožio vaizdas. Viršūnėje stūksanti Frontenako pilis (Chateau Frontenac) labiau primena viduramžius nei praėjusio šimtmečio pradžios viešbutį. Turistų čia apstu visais metų laikais.

Ką tik nudulksnojo šiltas vasaros lietus. Prasiskverbęs pro tirštus debesis atklysta pirmasis saulės spindulys ir nuslysta žalsvomis upės bangomis, kurios akimirksniu suliepsnoja įvairiaspalviais atšvaitais. Gera žvelgti į šį nuostabų spalvų žaismą, tiesiog šiaip apie nieką negalvojant akimirką užsimiršti. Gėrėdamasi Šv. Lauryno upės grožiu ir jos didybe, ne iškart pastebiu tarsi iš niekur prie manęs atsiradusį jaunuolį su pintine, sumaniai pritvirtinta prie dviračio vairo, kupina laikraščių. Vieną jų tiesdamas man ir maloniai šypsodamasis ištaria: „Rytmetinis laikraštis, ponias“ – ir akimirksniu nuskrieja tolyn. Vos atskleidus laikraštį žvilgsnis užkliūva už pranešimo: „Šiandien Kanada sutiko savo naująjį generalgubernatorių su žmona. Ponas ir ponias Vilingdonai išsilaipino Kvebeke, kuris ilgą laiką buvo žemyno likimą lėmusių kovų arena. Jie buvo svetingai sutikti su orumu šalies, puoselėjančios dviejų tautų daugiau kaip trijų šimtų metų tradicijas ir esančios didžios imperijos dalimi, su nuoširdumu, būdingu jaunai šaliai, pasitinkančiai savo didingą likimą“. Suglumusi dar kartą žvilgtelįu į laikraščio antraštę ir datą. Rankose – 1926 m. spalio 2-osios dienos „The Chronicle Telegraph“. Ir tik tuomet suvokiu viliūkiškos „paštininko“ šypsenos prasmę: ir šis laikraščio perspaužas – taip pat kultūrinės programos, skirtos Kvebeko 400 metų sukakties paminėjimui, dalis.

Mums atvykus oficialūs jubiliejaus renginiai jau buvo pasibaigę, tačiau pati šventė dar tęsėsi ilgai. Iš oriai

Gausi Lietuvos delegacija Kvebeke

gatvėmis vaikstančių Kvebeko gyventojų, pasipuošusių praėjusių šimtmečių rūbais ir noriai pozuojančių miesto svečiams, iš kasdien aikštėse skambančių koncertų bei laivų uoste vakarais rodomo filmo, sugrąžinančio į audringą šio miesto istoriją, buvo matyti, jog garbingai jo sukakčiai ruošiasi ilgai ir nuoširdžiai.

Kvebeko istorijos ištakos – 1535 m., kai pirmą kartą čia atplaukė prancūzų keliautojas Jacquesas Cartier, siekdamas Naujojoje Prancūzijoje įtvirtinti karaliaus Pranciškaus I valdymą. Tuomet šiose apylinkėse gyveno apie 1000 čiaabuvių, kurie šią vietą vadino Stradacونا. Gerokai vėliau Cartier pėdomis pasekė kitas prancūzų keliautojas, Samuelis de Champlainas, 1608 m. šioje vietoje įkūręs prekybos punktą. Tai savo ruožtu įžiebė gyvybės šiai vietai ir padėjo Kvebekui tapti Naujosios Prancūzijos ekonominio, religinio ir politinio gyvenimo širdimi. Daugybė Europos naujakurių, ieškančių laimingesnio gyvenimo, patraukė į Kvebeką.

Dabar greta Frontenako pilies stovi paminklas Samuelio de Champlaino garbei. XVII–XVIII amžiai įėjo į Kvebeko istoriją kaip nesibaigiančių kovų ir konfliktų tarp prancūzų kolonistų, karingai nusiteikusių indėnų genčių ir Anglijos valdžios laikotarpis. Įsikūrusiam saugioje vietoje, ant kalvos, miestui per savo gyvavimo istoriją pavyko atlaikyti net kelias priešų apsiaustis. Kvebekas laikomas vienu gražiausių ir patraukliausių Šiaurės Amerikos miestų.

74-oji IFLA konferencija, sutapusi su 400 metų Kvebeko sukaktimi, buvo proga pasaulio biblioteki-

ninkams, archyvarams, informacijos specialistams ne tik patobulinti savo profesines žinias, bet ir geriau pažinti Kanados istoriją, jos gyventojų puoselėjamą šalies kultūros paveldą.

Skaidant konferencijos programą ir klausant IFLA prezidentės Klaudijos Lux sveikinimo kalbos, dar labiau įsitvirtino suvokimas, kad nūdienos biblioteka bei jos raidos strategija orientuojama skaitmeninės bibliotekos kryptimi. Jos ateitis, IFLA prezidentės žodžiais, „tai biblioteka be sienų, biblioteka, kuri turi būti prieinama kiekvienam, biblioteka, naudojanti Web 2.0 ir jungianti pasaulio šalių vartotojus“. Pagrindinė konferencijos tema „Bibliotekos be sienų: link visuotinio sutarimo“ nulėmė, jog visų IFLA skyrių, sekcijų ir darbo grupių programose vyravo skaitmeninės bibliotekos motyvas. Kadangi visi pranešimai skelbti internete, čia apsiribosime apibendrinami, ką pavyko išgirsti renginiuose.

Skaitmeninės bibliotekos kūrimo strategija ir organizaciniai sprendimai. Strateginės reikšmės skaitmeninės bibliotekos kūrimui turės Skaitmeninių bibliotekų darbo grupės rengiamas *Skaitmeninių bibliotekų manifestas (Digital Library Manifesto)* ir *Vadovas*, kuriuos dar šiemet užbaigti įsipareigojo jų rengėjai. *Manifestas* pateiks strategines kryptis, kurios paskatins organizacijas kurti savo skaitmenines bibliotekas ir siekti sąveikos su kitomis įstaigomis. *Vadovo* paskirtis – teikti praktinio pobūdžio rekomendacijas, kurios turėtų palengvinti skaitmeninių bibliotekų kūri-

mą. Šių dokumentų rengėjai ypač akcentavo jų svarbą atminties institucijoms, kurių pagrindinė funkcija yra ilgalaikis kultūros vertybių išsaugojimas. Skaitmeninių bibliotekų darbo grupė, rengdama šiuos dokumentus, siekė, kad atminties institucijose sukauptos vertybės per skaitmenines bibliotekas kuo greičiau pasiektų visuomenę ir tokiu būdu skleistų bei aktualintų kiekvienos šalies kultūros paveldą.

Strateginės reikšmės skaitmeninių bibliotekų kūrimui turės ir Bibliografijos sekcijos darbo grupės baimas rengti vadovas *Guidelines for National Bibliographies in Digital Age*: jame pateikiami siūlymai dėl valstybinės bibliografijos įrašų lygmenų, formatų, standartų, kurie užtikrins šios informacijos sąveiką pasaulio skaitmeninėje erdvėje. Vadove pateikiami taip pat įvairių šalių skaitmeninės valstybinės bibliografijos organizaciniai ir technologiniai sprendimai.

Skaitmeninių bibliotekų organizaciniai sprendimai buvo nagrinėjami keliuose IFLA konferencijos sesijose. Bene daugiausia dalyvių ankstyvą pirmadienio rytą sutraukė Restauravimo ir konservavimo, Informacinių technologijų bei IFLA-CDNL Bibliografinių standartų aljanso sesija, vykusį ištisą dieną. Puikiai pavykusi sesija plačiai ir kompleksiskai atskleidė skaitmeninės bibliotekos kūrimo klausimus: tai CD-ROM multimedijų ilgalaikio saugojimo organizavimas (M. Jimenez), skaitmeninės informacijos sklaidos problemos, susijusios su autorių teisėmis (R. McLeod), interneto išteklių automatinis surinkimas (A. Rusbridge ir S. Ross) bei ilgalaikis saugojimas. Pastarajai temai buvo skirtas ypatingas dėmesys – net 4 pranešimuose pristatyti įvairių šalių interneto išteklių archyvavimo architektūriniai ir technologiniai sprendimai (R. Altenhoner, M. Margaret, A. Japzon, E. Bermes, I. Dussert Carbone, T. Ledoux, K. Lupovici). Galima teigti, kad skaitmeninių išteklių archyvavimo technologiniai ir organizaciniai sprendimai daugelyje šalių yra panašūs. Jie daugiausia yra grindžiami NEDLIB rekomendacijomis. Interneto išteklių archyvavimas daugelyje šalių yra nacionalinių bibliotekų prerogatyva. Mums čia buvo puiki galimybė palyginti pristatytus modelius su Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos prieš keletą metų sukurtu Elektroninių išteklių archyvu. Ir organizaciniu, ir technologiniu požiūriu mūsų šalies interneto išteklių archyvas realizuotas labai panašiai. Atrenkant elektroninius išteklius laikomasi panašių atrankos kriterijų.

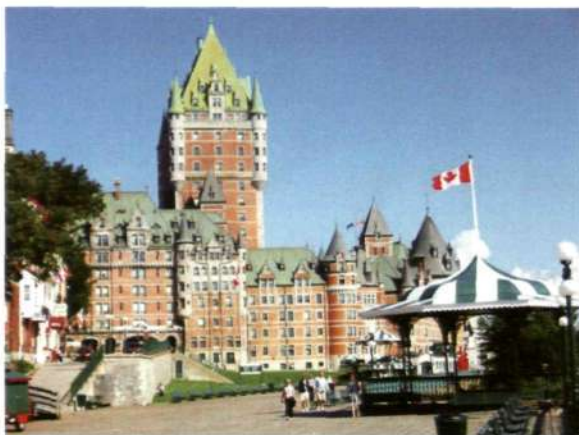
Kai kuriuos skaitmeninių bibliotekų kūrimo organizacinius klausimus nagrinėjo ir kiti IFLA struktūriniai padaliniai savo organizuotose sesijose. Vienas įdomiausių skaitmeninės bibliotekos organizavimo požiūriu buvo Bibliografijos sekcijos sesijoje perskaitytas

Posėdžiauja Bibliografijos sekcijos darbo grupės nariai

L. McKeen pranešimas, pateikiantis ryškiausią archyvų ir bibliotekų sąveikos pavyzdį. Tai Kanados nacionalinės bibliotekos kuriama skaitmeninė biblioteka, kurios sudėtyje yra ir Kanados nacionalinis archyvas. Ir klausydamasi L. McKeen pranešimo, ir lankydamasi Nacionaliniame Kanados archyve Kvebeke, įsitikinau šio novatoriško sprendimo nauda. Šios inovacijos pagrindą sudaro Kanados kultūros politika, orientuota į atminties institucijų veiklos, kultūros paveldo turinio ir sklaidos integravimą. Mes taip pat galime pasidžiaugti, kad ir Lietuva 2005 m. žengė pirmą žingsnį šia kryptimi, kai buvo patvirtinta *Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo ir sklaidos koncepcija*, orientuojanti atminties institucijas į bendradarbiavimą saugant ir skleidžiant šalies kultūros paveldą.

Skaitmeninės bibliotekos turinys. Valstybinė bibliografija yra reikšminga skaitmeninės bibliotekos kūrimo dalis, pateikianti visavertę, išsamią informaciją apie šalies publikuotą paveldą. Tai viena iš prioritetinių IFLA veiklos sričių. Nenuostabu, kad įvairiausi valstybinės ir nacionalinės retrospektyviosios bibliografijos skaitmeninėje erdvėje aspektai buvo nagrinėjami ne tik Bibliografijos skyriaus, bet ir IFLA-CDNL Bibliografinių standartų aljanso (ICABS) sesijoje. Daugiausia dėmesio buvo skiriama interneto išteklių kaupimo, bibliografinės apskaitos ir ilgalaikio saugojimo aptarimui. Interneto išteklių ilgalaikio saugojimo pamatas yra įstatyminė bazė, kurios kūrimas daugelyje šalių tebėra aktuali problema. IFLA svetainėje nuolat skelbiami apklausos rezultatai rodo, jog kai kurios Europos ir pasaulio šalys jau turi atskirus dokumentų privalomojo egzemplioriaus įstatymus, kuriuose aiškiai apibrėžta ir interneto išteklių svarba, pateiktas jų traktavimas, už jų surinkimą ir ilgalaikį saugojimą atsakingų institucijų atsakomybė ir pareigos. Kita vertus, tokius įstatymus kol kas turi tik nedaugė-

Įsimintini Kvebeko 400 metų sukakties minėjimo renginiai

lis išsivysčiusių šalių. Čia dar kartą norėtusi priminti, kad prieš keletą metų analogiško dokumento parengimui mūsų šalyje Kultūros ministerija nepritarė. Keletas nežymių pataisų neišsprendė tų problemų, su kuriomis susiduriama šiuo metu išgaunant privalomuosius egzempliorius iš leidėjų ir organizuojant interneto išteklių archyvavimą.

Valstybinės bibliografijos aprėpties padidinimui daugelio šalių valstybinės bibliografijos tarnybos skiria daug dėmesio ir pastangų. Pavyzdžiui, Italijoje (F. Paradisi pranešimas Bibliografijos sekcijoje), įdiegus patobulintą katalogavimo ir dalykinimo sistemą, į valstybinės bibliografijos sudarymą įtraukiami privatūs leidėjai, įvairios institucijos, taip praturtinant skaitmeninės valstybinės bibliografijos aprėptį. Čia būtų galima prisiminti ir paskirstyto katalogavimo sėkmingą pritaikymą analizinės bibliografijos rengimui Lietuvoje.

Standartai. Standartai yra skaitmeninių bibliotekų sėkmingos veiklos garantas. Jų parengimui ir sklaidai IFLA deda didžiules pastangas, skiria nemažai lėšų. Bene daugiausia bibliografinių standartų srityje yra nuveikęs IFLA-CDNL Bibliografinių standartų aljansas (ICABS). ICABS daug padarė skatindamas diegti naujus standartus, susijusius su naujų skaitmeninių išteklių atsiradimu ir jų bibliografinė apskaita. Taip pat šis aljansas daug dirbo siekdamas suderinti bibliografinės apskaitos standartus su skaitmeninių išteklių ilgalaikio saugojimo ir sklaidos standartais. IFLA-CDNL Bibliografinių standartų aljanso sesijoje buvo pranešta, jog šis darinys ne tik keičia pavadinimą į IFLA-CDNL skaitmeninių strategijų aljansą (ICADS), bet ir savo veiklą nukreipia skaitmeninių strategijų kūrimo kryptimi. ICADS skatins trijų svarbiausių skaitmeninės bibliotekos dėmenų – bibliografinės apskaitos, ilgalaikio skaitmeninės informacijos saugojimo ir sklaidos – sąveikos stiprinimą. Iki šiol ICABS lyderės vaidmenį at-

likusi Australijos nacionalinė biblioteka ir toliau tvarkys ICADS svetainę.

Konferencijoje taip pat rūpėjo išsiaiškinti bibliografinių duomenų formato UNIMARC perspektyvas, siekiant atremti retsykiais Lietuvoje į jį smingančias kritikos ietis. Nuolatinio UNIMARC komiteto posėdžio „Bibliografinių standartų vystymasis: UNIMARC vaidmuo ir vieta“ (rugpjūčio 13 d.) pranešimai išskleidė abejones dėl UNIMARC sunykimo. Priešingai. Nuolatinis UNIMARC komitetas savo veiklą tęs ICADS, kuris savo ruožtu susaistys UNIMARC tolesnę plėtrą su skaitmeninių strategijų kūrimu ir dar labiau aktualizuos šį formatą.

Tačiau ir tai, kas padaryta pastaraisiais metais vystant šį formatą, neleidžia abejoti jo ateities perspektyva. Šiais metais išleista 3-ioji UNIMARC bibliografinio formato laida, kurios parengime dalyvavo Nuolatinio komiteto nariai, tarp jų ir mūsų šalies atstovė. Visi papildymai ir nauji sprendimai bus aptarti per kasmetinį Nuolatinio komiteto susitikimą 2009 m. kovo mėn., siekiant publikuoti naują UNIMARC formato autoritetiniams duomenims laidą.

Siekiant skirtingų bendruomenių metaduomenų integravimo skaitmeninėje erdvėje, kitas aktualus klausimas yra katalogavimo taisyklių suderinamumas. Šiai kompleksinei problemai buvo skirta taip pat keletas svarbių ir įdomių renginių. Apmaudu, kad Bibliografijos ir Katalogavimo sekcijų renginiai vyko vienu metu, todėl tekdavo rinktis. Katalogavimo sekcijos krautėje gausybė reikšmingų pastarųjų metų taisyklių, nurodymų, bibliografinės informacijos standartų, kurie kuriami ir tobulinami atsižvelgiant į besivystančią skaitmeninę aplinką, siekiant skatinti prieigą prie bibliografinių ir autoritetinių duomenų informacijos. Vietoje iš šios sekcijos iniciatyvų, tarptautinių katalogavimo principų rengime, dalyvavo ir Lietuvos nacionalinės bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centras.

„Atgiję“ senieji Kvebeko gyventojai

Tačiau populiarumo viršūnė konferencijoje buvo ne IFLA Katalogavimo ar kitos sekcijos dokumentas, bet *RDA: Resource Description and Access: Foundations, Changes and Implementation* (*RDA: išteklių apibūdinimas ir prieiga: pagrindas, pakeitimai ir įgyvendinimas*). Šio dokumento aptarimui buvo skirta net visa satelitinė sesija rugpjūčio 8 d. Joje dalyvauti man neteko, tačiau nemažai apie šį dokumentą sužinojau iš pokalbių su kolegomis bei iš internete publikuotų pranešimų. Ne vienas pašnekovų pripažino RDA novatoriškumą, iš esmės keičiantį tradicinį požiūrį į katalogavimą ir skaitmeninės erdvės reikalavimų taikymą.

IFLA Katalogavimo sekcijos pirmininkas Andersas Cato savo pranešime satelitinėje sesijoje bandė apibendrinti pasaulio specialistų reakciją į parengtą dokumentą. Nors pratarinėje šio dokumento paskirtis apibrėžiama labai plačiai, daugeliui ekspertų susidarė įspūdis, jog jis skirtas bendruomenės daliai, taikančiai Anglų-amerikiečių katalogavimo taisykles. Akivaizdu, kad suderinti nacionalines katalogavimo tradicijas ir visus tarptautiniu mastu pripažintus IFLA modelius išties yra sunkus uždavinys. Todėl ypač palankiai įvertinta tai, kad rengiant RDA remtasi svarbiausiais iš jų: ISBD, FRBR ir FRAD. Vis dėlto nepastebėta, kad FRAD RSAR nėra baigti, todėl daugeliui iškilo abejonių dėl jų integravimo galimybių. Abejonių kilo ir dėl tarptautinių katalogavimo principų integravimo į RDA. Vienu didžiausių RDA trūkumų ekspertai vienbalsiai pripažino RDA sąsajas su MARC21. Jų nuomone, pirmumo prerogatyva priklauso katalogavimo taisyklėms, o formatai turi būti kuriami remiantis jau galiojančiomis katalogavimo taisyklėmis.

Mums savo ruožtu norėtusi tikėti, kad RDA kūrėjai tinkamai įvertins pateiktus pasiūlymus ir naująją šio dokumento versiją galėsime taikyti savo skaitmeninio katalogavimo reikmėms.